NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Sundhedslovgivningen

Sundhedsloven beskriver bestemmelserne i det danske sundhedsvæsen, som omhandler patienters retsstilling i forbindelse med undersøgelse og behandling. Formålet med reglerne er bl.a. at sikre den enkelte persons retssikkerhed.

Alle ansatte i det danske sundhedsvæsen skal arbejde efter lovgivningens bestemmelser. Lovgivningen beskriver fx reglerne om samtykke til undersøgelse og behandling, bestemmelser om pårørendes rolle i den forbindelse samt procedurer for klagemuligheder.

Personer som varigt mangler evnen til at give samtykke til behandling

Som hovedregel skal en læge altid sikre sig en persons samtykke til en behandling. Der kan dog være personer, der ikke er i stand til at forstå og forholde sig til den information, lægen giver.

Personer med demens er en af de grupper hvor sundhedslovgivningen beskriver, at en lægelig vurdering af, om personen varigt mangler evnen til at give samtykke til behandling, kan være relevant.

I den konkrete situation skal en læge vurdere, om patienten er i stand til at give samtykke til en behandling eller ej.

Hvis personen med demens skønnes at have så store kognitive vanskeligheder, at vedkommende ikke kan og ikke bliver i stand til at forstå konsekvenserne af et ja eller nej til en specifik undersøgelse eller behandling, kan en læge vurdere, at personen varigt mangler evnen til at give samtykke til behandling.

Hvis personen skønnes at være varigt ude af stand til at give samtykke til behandling, skal samtykket gives af nærmeste pårørende, værge eller fremtidsfuldmægtig, hvis værgemålet eller fremtidsfuldmagten dækker personlige forhold (stedfortrædende samtykke).

Det betyder, at oplysninger om behandling, undersøgelse, bivirkninger m.m. gives til nærmeste pårørende eller værge, så de kan træffe beslutning om samtykke på et fyldestgørende grundlag.

Samtykke og sundhedslovgivning

Alle voksne personer i Danmark skal modtage information af en fagperson inden en behandling eller undersøgelse, fx om virkninger og bivirkninger og om fordele og ulemper ved at sige ja eller nej. På baggrund af den information giver personen sit samtykke eller takker nej til en behandling. Det kaldes et *informeret samtykke.*

Udgangspunktet er altid, at personen selv skal give samtykke, inden behandlingen kan igangsættes eller fortsættes.

Stedfortrædende samtykke

I en situation hvor en person med demens ikke selv er i stand til at give et informeret samtykke til en undersøgelse eller behandling, kan nærmeste pårørende blive bedt om at give samtykke på personens vegne. Det kaldes *stedfortrædende samtykke*.

Et stedfortrædende samtykke kan kun gives af en pårørende, hvis personen med demens skønnes *varigt ude af stand til at give samtykke til behandling*. Hvis der foreligger et behandlings- eller livstestamente, skal dette inddrages i de situationer, hvor det er relevant.

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Der skal som udgangspunkt gives stedfortrædende samtykke til hver enkelte behandling, medmindre der er givet et generelt stedfortrædende samtykke.

Hvis der ikke er nogen pårørende, må en anden sundhedsperson med indsigt, men uden deltagelse i den aktuelle behandling, give samtykket. I tilfælde uden pårørende må sundhedspersonen dog gennemføre en påtænkt behandling, hvis behandlingen er af mindre indgribende karakter med hensyn til omfang og varighed.

Generelt informeret samtykke

Repræsentanten for personen der varigt mangler evnen til at give et informeret samtykke til behandling kan give et generelt informeret samtykke, hvis personen ønsker det.

Et generelt informeret samtykke skal være skriftligt og kan omfatte mindre behandlinger, som angivet i bilaget til bekendtgørelsen om generelt informeret samtykke. Det gælder maksimalt i 12 måneder.

Bekendtgørelsen kan du finde her, hvor du også finder listen over behandlinger

Om et generelt informeret samtykke:

- Et generelt informeret samtykke skal være skriftligt og kan gælde i op til 12 måneder, inden det evt. skal fornyes.
- Et generelt informeret samtykke kan til hver en tid trækkes tilbage.
- Et generelt informeret samtykke kan gives til nærmere lovfastsatte undersøgelser og mindre behandlinger på fx plejehjem, botilbud, i hjemmesygepleje eller hos en læge, men ikke til behandlingen på sygehus eller indledende undersøgelser hos speciallæge.

Kilde: Sundhedsministeriet

Magtanvendelse efter sundhedslovens regler

Regler om magtanvendelse i serviceloven er ikke anvendelige, når personen er indlagt på en somatisk afdeling på et offentligt sygehus eller på et privat behandlingssted, som regionsrådet har indgået overenskomst eller driftsoverenskomst med.

Ethvert indgreb i selvbestemmelsesretten efter dette kapitel skal indberettes til dette regionsråd. Indberetning skal tillige ske til de centrale sundhedsmyndigheder.

Det er baggrunden for, at der er indført regler i sundhedsloven, der betyder, at det er muligt at anvende magt over for patienter, der er fyldt 15 år, og som midlertidigt eller varigt mangler evnen til at give et informeret samtykke.

Indgrebene skal ske for at yde den bedst mulige omsorg og så skånsomt og kortvarigt som muligt, og det mindst indgribende indgreb skal anvendes, hvis det er tilstrækkeligt for at opnå formålet.

Alle indgreb skal udføres med størst mulige hensyntagen til personen for at undgå unødige krænkelser og ulempe. Der er alene mulighed for at anvende nedenstående indgreb, hvis betingelserne er opfyldt:

1. Personlige alarm- og pejlesystemer på indlagte patienter, hvis det fremstår som den bedste løsning af hensyn til patientens sikkerhed (sundhedslovens § 27d). Det er overlægen der med samtykke fra patientens nærmeste pårørende, fremtidsfuldmægtig eller værge der træffer beslutningen.

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Hvis personen i ord eller handling modsætter sig, skal der være en åbenbar risiko for, at patienten forlader sygehusafdelingen og derved risikerer at udsætte sig for personskade, og de personlige alarm- og pejlesystemer kan forebygge denne risiko.

2. Fysisk at tilbageholde en patient, der er ved at forlade sygehusafdelingen, eller føre vedkommende tilbage til sygehusafdelingen, når der er risiko for, at patienten ved at forlade sygehusafdelingen udsættes for at lide personskade.

   Øjeblikkelig tilbageholdelse eller tilbageførsel i det konkrete tilfælde er absolut påkrævet for at afværge denne risiko (sundhedslovens § 27e). Det er sundhedspersonen der beslutter at foretage indgrebet, da anvendelse af bestemmelsen forudsætter en konkret vurdering af det øjeblikkelige behov i de enkelte tilfælde

Anvendelse af tvang ved somatisk behandling af personer, som er varigt inhabile

For at en person, som er varigt inhabil skal kunne behandles med tvang skal en læge vurdere, at undladelse af behandling vil føre til væsentlig forringelse af patientens helbred eller sundhedstilstand, eller at behandlingen anses for nødvendig for at forhindre denne væsentlige forringelse.

At anvende tvang betyder, at behandlingen gennemføres, selvom personen med demens i ord og/eller handling modsætter sig dette. Det kan fx være tømning af en overfyldt urinblære, behandling af et inficeret sår eller udredning for alvorlig sygdom som fx cancer.

Brugen af tvang til at gennemføre en behandling er altid sidste udvej. Ifølge lovgivningen er det sundhedsfaglige personale altid forpligtet til at gøre alt, hvad de kan, for at skabe tillid og få personen til at medvirke frivilligt til behandlingen.

Anvendelsen af tvang skal være mindst muligt indgribende, og den skal stå i et rimeligt forhold til behovet for behandling.

Hvis der er et behandlingstestamente (livstestamente), skal bestemmelserne i dette overholdes, herunder hvis personen har fravalgt, at lov om anvendelse af tvang ved somatisk behandling af varigt inhabile skal anvendes over for vedkommende. Personen med demens skal inddrages og underrettes om beslutningen og dens baggrund.

Værge eller nærmeste pårørende skal samtykke til tvangsbehandlingen. Hvis der ikke er pårørende, kan en anden lægefaglig person give samtykke.

Indberetning af tvang ved somatisk behandling

Der er indberetningspligt, når der foretages behandling af somatisk sygdom hos varigt inhabile personer med tvang. Det er den læge, som tager beslutning om behandlingen, der skal foretage indberetningen.

Indberetninger fra læger eller tandlæger på sygehuse foretages via registrering i Landspatientregistret (LPR), mens indberetninger fra læger eller tandlæger uden for sygehuse foretages via Sundhedsdatastyrelsens Elektroniske Indberetningssystem (SEI2).

Indberetningen skal foretages senest den 10. i måneden efter beslutningen om tvangsbehandling. Når tvangen indberettes, skal der med det samme tages stilling til, hvornår beslutningen skal revurderes. Perioden kan være op til fire måneder, hvorefter en ny beslutning og indberetning skal foretages.

Indberetningen skal indeholde en tvangsprotokol, hvor der er oplysninger om:

- Patientens navn og personnummer
- Vurdering af patientens habilitet
- Lægens eller tandlægens navn, autorisations ID og arbejdssted

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

- Dato for lægens eller tandlægens beslutning om tvangsbehandling
- Forventet behandlingssted
- Den ordinerede tvangsbehandlings art og omfang
- Besluttet varighed af tvangsbehandlingen
- Baggrund og begrundelse for beslutning om tvangsbehandling, herunder konsekvenser af undladelse af behandlingen
- Oplysninger om forsøgt tillidsskabende tiltag og motivation inden beslutning om tvangsbehandling
- Hvorvidt lægen eller tandlægen har indhentet samtykke til, at behandlingen udføres med tvang fra patientens værge, nærmeste pårørende eller fremtidsfuldmægtig med angivelse af relation til patienten

Klagemuligheder

Den læge eller tandlæge, der har besluttet at anvende tvang, har pligt til at vejlede den nærmeste pårørende, værgen eller fremtidsfuldmægtigen, som har givet informeret samtykke om muligheden for at klage til Tvangsbehandlingsnævnet.

Lægen eller tandlægen har ligeledes pligt til at indbringe sagen for nævnet, hvis patienten ønsker det. Klagefristen er to år efter det tidspunkt, hvor klageren var eller burde være bekendt med det forhold, der klages over. Klagen skal dog senest indgives fem år efter den dag, hvor klageforholdet har fundet sted.

Retsinformation

Her kan du finde nyeste bekendtgørelser og lovgivning på området.

Gå til retsinformation.dk her

Læs mere

Styrelsen for patientklager

stpk.dk

Styrelsen for patientsikkerhed

stps.dk

Sundhedsstyrelsen

sst.dk

NATIONALT VIDENSCENTER FOR DEMENS

Senest opdateret: 07. september 2022